

آموزش تحلیل سیاسی

مجموعه سخنرانی‌های استادان حوزه و دانشگاه در
سمینارهای آموزشی آئینه جمعه کشور

شورای سیاست‌گذاری و پژوهش

معاونت فرهنگی

عنوان و نام پدیدآور: آموزش تحلیل سیاسی؛ مجموعه سخنرانی‌های استادان
 حوزه و دانشگاه در سمینارهای آموزشی ائمه جمعه کشور/
 شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، معاونت فرهنگی.
 مشخصات نشر: تهران: شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، معاونت فرهنگی، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۲۸۰ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۴-۲۳-۶
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
 عنوان دیگر: مجموعه سخنرانی‌های استادان حوزه و دانشگاه در
 سمینارهای آموزشی ائمه جمعه کشور.
 موضوع: اسلام و سیاست -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 موضوع: دین و سیاست -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 موضوع: علوم سیاسی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 شناسه افزوده: شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، معاونت فرهنگی
 رده بندی کنگره: BP۲۳۱/۷۸۱۳۹۲
 رده بندی دیویی: ۳۹۷/۴۸۳۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۸۵۸۳۲

عنوان کتاب: آموزش تحلیل سیاسی
 ناشر: معاونت فرهنگی شورای سیاستگذاری ائمه جمعه
 ویراستار و صفحه آرا: محمد جواد حسین پور
 نوبت چاپ: اول، سال ۱۳۹۲
 شمارگان: ۱۵۰۰
 قیمت: اهدائی
 نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان شهید کشور دوست،
 کوچه عطارد، پلاک ۴
 صندوق پستی: ۱۳۱۶۵/۱۴۱
 تلفن: ۷۷۶۸۰۳۴۴

فهرست مطالب

مقدمه	۶
فصل اول: رابطه دین و سیاست	۱۲
دین و سیاست: سیدرضا تقوی	۱۲
ارتباط دین با سیاست: سید محمد رضا زاده	۴۴
انصاف در تحلیل سیاسی: غلامعلی نعیم آبادی	۵۲
جایگاه انصاف در تحلیل مسائل سیاسی: سید محمد کاظم مدرسی	۵۸
تهدیدهای نوین: سید احمد علم الهدی	۶۸
فصل دوم: روش تحلیل سیاسی	۸۰
شیوه‌های تحلیل سیاسی: علی سعیدی	۸۰

۹۲	روش تحلیل مفاهیم سیاسی: امیر محبیان
۱۰۴	هندسه دانش سیاسی: سیدعباس صالحی
۱۱۶	اصول تحلیل سیاسی: منصور غفوری
۱۲۲	ضرورت ضابطه‌مندی و روشمندی تحلیل سیاسی: گلستانی
۱۳۶	روش تحلیل گفتمانی: بهرام اخوان کاظمی
۱۵۴	جریان‌شناسی فکری و سیاسی در ایران معاصر: منصور میراحمدی
۱۶۸	مبانی تحلیل سیاسی در غرب و اسلام: زارعی
۱۸۰	مرز نقد و انتقاد: امیر محبیان
۱۹۴	نقش خطیب جمعه در تحلیل مسائل سیاسی: اسدالله ایمانی

۲۰۲	فصل سوم: جریان‌شناسی سیاسی
۲۰۲	انقلاب اسلامی، جنگ افکار نه‌ایوان حسین شریعتمداری
۲۱۲	جریان‌شناسی سیاسی: نجف‌لک زایی
۲۲۲	احزاب سیاسی اهداف سیاسی: سیدجلال فیاضی
۲۴۰	بررسی اهداف جریان‌ها و احزاب سیاسی: مصطفی پورمحمدی
۲۵۲	نماز جمعه و تحلیل سیاسی متعالی: علیرضا صدر
۲۶۰	تحلیل وقایع فتنه ۸۸: جهان بزرگی
۲۷۰	نخبه‌پروری سیاسی: هادی وکیلی

مقدمه

آن چه در این مجموعه از نظر می گذرانید، حاصل نشست هایی است که در سراسر کشور در جمع ائمه ی محترم جمعه با موضوع «روش تحلیل سیاسی - مبانی و قواعد آن» و نیز «آسیب ها و آفت ها» برگزار گردیده است. عزم این کار از آن جا جزم شد که پس از بررسی پرونده های امامان جمعه و بنا به تشخیص ریاست شورا و معاونین محترم، مقرر شد که یک دوره هم اندیشی روش تحلیل سیاسی برای ائمه محترم جمعه بزرگوار برگزار گردد تا از باب، «فذكر ان الذکری تنفع المؤمنین»، تذکری به بهینه شدن تحلیل سیاسی در خطبه های نماز جمعه باشد.

ایده ی این نشست ها این بود که افزون بر استفاده از استادان متخصص و کارشناس در این حوزه، از امامان محترم جمعه هم استفاده شود. یعنی امام جمعه ی محترم در جمع همکاران، ده دقیقه تحلیل سیاسی ارائه دهد که هم خود را محکمی زده و هم نوعی هم اندیشی در زمینه ی روش های آموزشی و میدانی باشد.

بنابراین، شایسته است که این مقوله به عنوان امری مهم تلقی شود، چرا که نیمی از خطبه های نماز جمعه شامل مباحث تحلیلی است و ضرورت دارد همان گونه که امامان

محترم جمعه در خطبه‌های اول سرمایه‌گذاری کرده تا از لحاظ محتوی غنی باشد و قدرت شبهه‌زدایی داشته و عقاید مردم را محکم و اخلاق مردم را نهادینه کند، در خطبه‌های دوم نیز با تلاش بیش‌تر در جهت ارتقاء رشد سیاسی و فکری مردم اهتمام ورزد. بدین وسیله، روز به روز آگاهی سیاسی میان مردم کشور عزیزمان بیش‌تر شده تا انشاءالله در فتنه‌ها و بحران‌ها، حق و باطل را به درستی تشخیص داده و در امواج فتنه گرفتار نشوند. مدیریت بحران در این زمینه، به دست امامان جمعه است، به گونه‌ای که بتوانند در خطبه‌ها با موضعگیری‌های درست و عقلانی، بحران‌های سیاسی را مدیریت کنند تا فتنه‌جویان و فتنه‌گران، ذهن مردم را منحرف نکنند و شبهه نیافرینند.

ضرورت این بحث کاملاً روشن است که تحلیل سیاسی یک فن، هنر و علم است و نمی‌توان آن را به آسانی کنار گذاشت. این موضوع، اصول، قواعد و منابعی دارد. اگر این اصول و قواعد اعمال نشود، یقیناً تحلیل سیاسی، یک تحلیل سودمند و کامل نخواهد بود. برای پربار ساختن خطبه‌های اول و دوم، باید تلاش کرد. به خصوص در مباحث سیاسی باید نظر کارشناسان فن را شنید تا پخته‌تر و کامل‌تر به میدان آمد.

وحدت دین و سیاست

یکی از مباحث مهم که در اسلام مطرح است و نماز جمعه نماد این تفکر می‌باشد، وحدت دین و سیاست است. به این معنی که عینیت دین و سیاست در تفکر و فرهنگ دینی، یک واقعیت پذیرفته شده است. مجاهد بزرگ آیت‌الله شهید مدرس که کلامش راه‌گشای امام علیه السلام بود، می‌فرماید: «سیاست ما عین دیانت ماست و دیانت ما عین سیاست ما». یعنی این دو از هم جدایی ناپذیرند، چرا که در ذات دین، سیاست نهفته است و در آموزه‌های دین سیاست جا گرفته است. امامان ما همان‌گونه که معالم طریقند و طریق

اعتقادی و اخلاقی را به ما یاد داده‌اند، طریق سیاسی درست و کامل را به ما آموخته‌اند و «ساسة العباد» لقب گرفته‌اند.

اگر بخواهیم عصاره‌ی دین را در دو کلمه خلاصه کنیم، باید بگوییم «تربیت» و «سیاست». تربیت یعنی اموری که به خودسازی و فردسازی و کادرسازی مربوط می‌شود. سیاست یعنی آن مطالبی که با اجتماع و اصلاح جامعه و ساماندهی امور اجتماعی سروکار دارد. دین ما هم دین تربیت و هم دین سیاست است. وقتی نامه‌ی امیرالمؤمنین به فرزند بزرگوارشان امام حسن علیه السلام را در نهج البلاغه نگاه می‌کنیم، مجموعه‌ای تربیتی را جهت خودسازی مشاهده می‌کنیم. هنگامی که نامه‌ی مالک اشتر را می‌نگریم، شاهد یک رهنمود سیاسی و مدیریتی براساس ارزش‌های دینی هستیم.

دو واژه‌ی تربیت و سیاست در مجموع نماد جامعیت دین است. یعنی ما در این دو مقوله باید گام‌های زیادی برداریم و جامعه‌ای تربیت شده و دارای فهم سیاسی داشته باشیم، زیرا این دو رکن می‌توانند یک جامعه متعالی و به تعبیر قرآن یک جامعه «أعلون» به وجود بیاورد و «أنتم أأعلون ان کنتم مؤمنین». این «أعلون» بودن و برتر بودن و متعالی بودن امت اسلام، در گرو تحقق دو بحث تربیت درست و سیاست سامان یافته است.

وقتی به سیره‌ی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و امامان علیهم السلام می‌نگریم، کاملاً این دو را مشاهده می‌کنیم. آن بزرگواران هم جنبه تربیتی و کادرسازی و شاگردپروری داشته‌اند و در مسائل فردی و کادرسازی گام‌های بلندی برداشتند. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مدتی را که در مکه بودند، بزرگ‌ترین کار ایشان تربیت نیرو بود. وقتی که حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله و سلم وارد مدینه شدند، از مهم‌ترین فعالیت‌های ایشان، فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی و مدیریتی بود. بنابراین دوران مکه را باید دوران تکون و تکوین امت نامگذاری کرد و دوران مدینه را دوران تأسیس دولت نامید. در آموزه‌های دینی نیز تربیت فردی، رشد سیاسی و هم تحول سیاسی، مورد عنایت و اهتمام است. دعا‌های دینی هم اشاراتی به این امر دارد؛ در دعای هر روزه ماه رمضان می‌خوانیم: «اللهم غیر سوء حالنا بحسن حالک» و می‌گوییم: «اللهم اصلح کل فاسد من أمور المسلمین».

یعنی همان‌گونه که به تحول مسائل درونی انسان‌ها باید توجه شود - نامش تربیت است - باید به امور مسلمین و تحول جامعه‌ی دینی نیز توجه شود که نامش سیاست است، چون سیاست یعنی شناسائی راهکارهای صحیح اداره‌ی جامعه و اعمال آن‌ها.

دین اسلام، هم دین فرد است و هم دین جمع، هم دین تربیت است و هم دین سیاست. مقام معظم رهبری در یکی از خاطراتشان می‌فرمایند:

«من در دوران کودکی، قبل از آن که به دبستان بروم، پدر بزرگوام روزی به من فرمود:

آقا سید علی، پرواز مغازه سرکوجه مقداری چای و قند بخرو بیاور.

[می‌دانیم آن زمان سبک زندگی‌ها با سبک زندگی امروز فرق می‌کرده، مردم روزانه زندگی می‌کردند و اهل احتکار و آینده نگری به شکل امروز نبودند، روزانه توکل بر خدا داشتند و قناعت و زندگی با صفایی هم داشتند.]

پدرم با صاحب مغازه حساب و کتاب داشتند، من رفتم و مقداری قند و چای گرفتم و به منزل آوردم. وقتی خدمت ایشان دادم، ایشان بسته چای را گرفتند و خالی کردند. کاغذی که چای در آن قرار داشت، دو عکس داشت، در یک طرف نقشه‌ی ایران و در طرف دیگر عکس انسان. ایشان آن کاغذ را چند قطعه کردند و فرمودند: آقا سید علی، دوست دارم این نقشه‌ی ایران را برای من دو مرتبه کنار هم بچینی و تنظیم کنی. خیلی برای من سخت بود نقشه‌ی پاره شده را برای اولین بار کنار هم بگذارم. خیلی فکر کردم تا نقشه را مثل اول تنظیم کنم، دیدم نمی‌شود. گفتم: بینم آن طرف این صفحه چه خبر است. دیدم عکس آدمی است که پاره پاره و قطعه قطعه شده است. با خود گفتم: خوب است از آن طرف شروع کنم. از آن طرف صفحه شروع کردم و عکس آدم را که قطعه قطعه شده بود کنار هم چیدم و عکس این انسان درست شد. آهسته کاغذ را برگرداندم دیدم نقشه ایران هم تنظیم شد. پدر بزرگوام لبخند ملیحی زدند و فرمودند: آقا سید علی، این کار به این مناسبت که تا انسان‌ها یکی یکی درست نشوند، کشور درست نخواهد شد. این پیام را پدر بزرگوام در کودکی به من منتقل کردند و هنوز که هنوز است این پیام در گوش دل من طنین‌انداز است.»^۱

۱. نقل از «آئینه رشد»، شماره ۶، شهریور ۱۳۸۰.

واقع مطلب هم همین است تا «اللهم غیر سوء حالنا بحسن حالک» درست نشود، «اللهم اصلح کل فاسد من امور المسلمین» تحقق پیدا نخواهد کرد؛ زیرا «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم».

رسالت خطبه‌های نمازجمعه و خطیبان معزز جمعه همین است که در دو بُعد فردی و اجتماعی و تربیتی و سیاسی، جامعه را غنی کنند و رشد و بالندگی بدهند تا جامعه، کامل و عالی باشد. بنابراین، همان‌گونه که باید برای خطبه‌های اول سرمایه‌گذاری کرد، ضروری است در خطبه‌های دوم نیز این اهتمام را داشته باشیم و فلسفه‌ی این همایش‌ها هم برای توجه به این مسأله است. توجه به این نکته ضروری است که ما می‌توانیم با این تربیتی که اسلام و انقلاب اسلامی در اختیار ما گذاشته، رشد سیاسی جامعه را تنظیم کنیم و ترقی دهیم و راه‌های انحراف سیاسی را شناسایی کنیم و به دیگران بشناسانیم. سیاست‌شناس و سیاسیون‌شناس باشیم. امام بزرگوار در پیام به روحانیت فرمودند:

«امروز علاوه بر این که باید در علوم حوزوی مجتهد بود، باید در علوم سیاسی و اجتماعی و اقتصادی هم یک مجتهد به مرحله‌ای برسد که هم سیاست‌شناس و هم سیاسیون‌شناس باشد.»

امام علیه السلام فرمودند:

«حوزه باید نبض آینده جهان را در دست بگیرد.»

پیش‌بینی امام علیه السلام این بود که انقلاب اسلامی اقتدارش جهانی خواهد شد و باید نبض سیاست جهان را در دست بگیرد. این یک مسئولیت بسیار سنگین است و خطبه‌های نمازجمعه که «مرج البحرين یلتقیان» است و دو دریای تربیت و سیاست را به هم می‌آمیزد، باید خروجی آن ثلوث و مرجان باشد. امامان جمعه با یک تحلیل جامع و مانع از اوضاع اجتماعی و برنامه فرهنگی و سیاسی، دینی ارائه دهند به گونه‌ای که وقتی مستمع از نمازجمعه برمی‌گردد، احساس افزونی دانش و «علم مستطرف» داشته باشد. تحلیل‌های سیاسی ما باید

فرا تراز تحلیل های روزنامه ای و دم دستی باشد، باید فوق این رسانه ها ارائه ی مطلب کنیم تا انشاء الله به این رسالت مهم و تکلیف خطیری که بر عهده ی ما گذاشته شده، به احسن وجه عمل کنیم و خطبه های برابر، مفید و راه گشایی داشته باشیم.^۱

^۱ تذکر: این مجموعه از گفتارها طی سال های ۸۷-۸۶ ایراد و سپس پیاده شده و به شکل حاضر درآمده است. از این رو، برخی اشاره های سیاسی و حمایت ها و نقدها و نیز آمارها در آن مقطع زمانی خاص مورد بررسی و داوری قرار می گیرد. البته چند گفتار محدود پس از هفته ۸۸ انجام گرفته که از محتوای آن ها می توان زمان را درک کرد.